

Speech Vredesweek 15 september 2018

Welkom allemaal, fijn dat jullie er zijn.

Op deze bijzondere plaats bij de Titus Brandsma memorial durf ik voor het eerst na mijn studententijd in het openbaar te zeggen dat ik trots ben op mijn lidmaatschap en praesidiaat van de Studentenvereniging Carolus Magnus in de 80 er jaren. Een zeer gepolariseerde tijd.

In Nijmegen was het toen not done om lid te worden van een traditionele studentenvereniging. Ik haast me ook nu meteen om me te distantiëren van de excessen die her en der bij studentenverenigingen steeds weer naar buiten blijven komen.

De kern voor mij van dat lidmaatschap was een totaal andere: ik leerde door middel van discipline en lol met elkaar in een traditie te staan die je klaarstoomde voor de verantwoordelijkheden die er later op je pad zouden komen in je werkende bestaan. Die verantwoordelijkheid nam ik ook binnen de studentenvereniging door uiteindelijk praeses te worden. Het woord discipline betekent voor mij dat je een verbintenis aangaat ten behoeve van een hoger doel waardoor je groeit als persoon. Het is net als voetbal en meditatie: je doet het regelmatig, ook als je geen zin hebt, voor jezelf maar ook voor de groep om je heen. Juist als het met voetballen sneeuwt of als je 's ochtends liever in je bed wilt blijven voel je je extra verbonden als je toch gaat.

Eén van de belangrijkste verhalen die verteld werden en worden binnen studentenvereniging Carolus Magnus gaat over de rol van de leden van Carolus Magnus in de Tweede wereldoorlog en in het bijzonder die van Josef van Hövell van Wezefeld en Westerflier. Hij heeft in de oorlogsjaren een grote rol gespeeld als leider van het studentenverzet zowel in Nijmegen als binnen het nationaal comité van verzet. Josef studeerde rechten en was praeses van Carolus Magnus. In 1944 werd hij opgepakt en in 1945 stierf hij op 26 jarige leeftijd in concentratiekamp Neuengamme. Zijn naam is in Nijmegen en daarbuiten vrijwel onbekend.

Op 5 mei jl. werd er in het Valkhof museum een escape room geopend. Bezoekers werden daarin geconfronteerd met de dilemma's van de Nijmeegse studenten omstreeks 1943. Op 11 april 1943 had rector magnificus Bernard Hermesdorf de universiteit voor onbepaalde tijd gesloten omdat hij niet wilde meewerken aan het bevel van de bezetter om alle studenten een loyaliteitsverklaring te laten tekenen. De studenten moesten zich loyaal verklaren aan het Duitse Rijk. Deden ze dat niet, dan dreigden zware sancties. Op 5 mei 1943 eisten de Duitsers dat alle mannelijke niet ondertekenaars zich moesten melden in Ommen om tewerkgesteld te worden in Duitsland. Kwamen ze niet dan werden de ouders verantwoordelijk gehouden. **Alle Nijmeegse studenten kwamen op een kruispunt in hun jonge leven te staan.**

De consequenties van hun keuze konden ze nauwelijks overzien.

Maar drie Nijmeegse studenten tekenden uiteindelijk die verklaring.

Wat zou jij doen?

Eén van de studenten tijdens de Tweede Wereldoorlog was mijn oudtante Inie van Dooren. Zij zat samen met de zus van Josef, Aimee, in het meisjesdispuut FIERA. Ook mijn moeder en ik werden later lid van datzelfde dispuut, een unicum bij de vrouwen in Nijmegen. Naast haar vriendschap met Josef, verkeerde zij ook in de kringen rondom Titus Brandsma. Pater Titus Brandsma was voor de oorlog hoogleraar in de geschiedenis van de Nederlandse mystiek en rector magnificus van de Universiteit. Bijzonder aan deze pater is dat hij naast zijn scherpe geest ook zo krachtig handelde. Hij was door de bisschoppen aangesteld als adviseur voor de katholieke pers. Zijn resoluut ageren tegen nationaalsocialistische invloed op de katholieke pers en tegen anti-Joodse maatregelen maakte hem tot een staatsgevaarlijk persoon. In januari 1942 bezocht hij een aantal katholieke kranten met het verzoek niet langer advertenties van de NSB te plaatsen. Dat leidde tot zijn arrestatie.

Op 26 juli 1942 stierf hij in Dachau.

Ook de vrouwelijke studenten pleegden verzetsdaden in de oorlog. Daarvan is weinig tot niets te vinden in de geschreven bronnen. Zij deden vooral het "kruimelwerk". Ze deden belangrijk en zeer gevaarlijk werk in het verzet, zoals het uitvoeren van koeriersdiensten. De verhoudingen tussen mannen en vrouwen in de maatschappij, ook bij de studenten, zijn in die periode totaal anders dan tegenwoordig. Zelf bleef tante Inie altijd trots op de keuzes die ze in die periode van haar leven heeft gemaakt.

Wat zou jij doen? Wat zou ik doen? Die vraag stelde ik mijzelf ook regelmatig in mijn studententijd, net als Josef rechtenstudent en praeses. Wat betekenen die verhalen voor ons in deze tijd? Gelukkig leven we hier nog steeds in vrede. Ik heb in mijn leven nooit een oorlog meegemaakt. Ik ben ervan overtuigd dat we de verhalen over de oorlog levend moeten houden opdat we niet vergeten en om ervan te leren.

De studenten op de foto's van vroeger lijken nog steeds op de studenten van nu. Dit jaar is het thema van de Vredesweek: Generaties voor vrede. Ook mijn moeder heeft de oorlog meegemaakt in een Japans Interneringskamp op Java. Dat heeft mijn jeugd zeker gevormd. Maar wat kunnen wij in deze tijd als na-oorlogse generatie betekenen voor de vrede?

Voor mij zit de kern van het antwoord in de volgende zin, die ik eerder al heb uitgesproken:

Alle Nijmeegse studenten kwamen op een kruispunt in hun jonge leven te staan. De consequenties van hun keuze konden ze nauwelijks overzien.

Vrede is een werkwoord. Vrede zit in het handelen van elke dag. Elke dag maak je bewust en onbewust keuzes zonder altijd precies te weten of iets achteraf goed of fout is. Van de studenten in oorlogstijd kunnen we leren dat je kritisch moet blijven denken en van de vrouwelijke studenten kunnen we ook leren dat het niet alleen om de grote daden gaat maar ook om het "kruimelwerk": Werkzaamheden verrichten voor een doel waar jouw hart naar uitgaat. Als het moet elke dag weer met dat hogere doel voor ogen, soms met gevaar voor eigen leven. Vrede als innerlijk kompas in het handelen van elke dag. Dan komen de daden van de studenten uit de Tweede Wereldoorlog in een keer een stuk dichterbij.

Vrede kun je leren door bewustwording en discipline. Laat ik daar nou heel veel over geleerd hebben in mijn studententijd tijdens mijn studie en in de studentenvereniging. Dat hoop ik door te geven aan onze volgende generaties. Van de jonge generatie kunnen we weer leren dat je je hart mag volgen en daadkracht mag tonen als het onrecht voor jouw gevoel te groot is door meteen de straat op te gaan voor bijvoorbeeld je klasgenootjes Lili en Howick of in Amerika na de schietpartijen op de scholen. "Soms moet je hard en zacht tegelijk zijn."

Dat sluit heel mooi aan bij een gedicht van Titus Brandsma met als titel:
EENVOUD

Wij zijn niet geroepen
om in het openbaar levend
grootse, opvallende en druk besproken dingen te doen.
Dat zou tegen de eenvoud zijn,
zoals wij die bedoelen te praktiseren.
Maar het is wel onze plicht,
de gewone dingen op grootse wijze te doen,
dat is met een zuivere intentie
en de inzet van heel de persoonlijkheid.
Wij verlangen niet vooraan te staan
en toegejuicht te worden vanwege prestaties,
waartegen de mensen van de wereld
plegen op te zien.
Wij wensen alleen maar
op te vallen door onze eenvoud en oprechtheid.

~ Titus Brandsma ~